ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಗಳು

ಅಕೃತ್ರಿಮ ಜಿನಾಲಯ : ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಜಿನಾಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕೇವಲ ದೇವತೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆಯೆಸಗುವರು.

ಅನುಮೋದನಪುಣ್ಯ : ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿತ್ತವರಿಗೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನ ಪುಣ್ಯ ಎನ್ನುವರು.

ಅಪರಾಜಿತ : ಪೂರ್ವ ವಿದೇಹದ ಅಜಿತವೀರ್ಯ ತೀರ್ಥಂಕರ.

ಅರಹಂತ : ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಅನಂತರಿಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನವಗುವುದು.ಇಂಥ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಹಂತ,ಜಿನ ಕೇವಲಿ, ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆವರು. ಕೇವಲ ತಂತಮ್ಮ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹೆಣಗಾಡಿ ದವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೇವಲಿಗಳೆಂದೂ ,ಲೋಕದ ಮುಕ್ತಿಗೂ ವಿಶ್ವಾನುಕಂಪದಿಂದ ಪರಿತಪಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮರೇ ! ಇಂಥವರ ದೇಹ ಬೆವರಿಲ್ಲದೆ. ರೋಗುಜಿನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಪಾವನವಾಗಿ ಕಂಪಿನ ಕಡಲಾಗಿ ಕಾಂತಿಯ ಪುಂಜವಾಗಿ ತೊಳಗುವುದು .ಇವರ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಪರಮೌದಾರಿಕ ಕಾಯವೆನ್ನುವರು.

ಆರ್ಯಿಕೆ : ಜೈನ ಶ್ರಾವಿಕೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪರಿವ್ರಾಜಿಕೆಯಾಗಿ ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಚೇತನವನ್ನು ಆರ್ಯಿಕೆಯನ್ನುವರು.

ಈಶಾನಕಲ್ಪ :ಊರ್ಧ್ವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಜೋಡಿ ಜೋಡಿಯಾಗಿ ಎಂಟು ಜೊತೆ ಅಂದರೆ ಹದಿನಾರು ಕಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಈಶಾನಕಲ್ಪವೆನ್ನುವರು.

ಊರ್ಜಯಂತ : ಗುಜರಾತ್ ಪ್ರಾಂತದ ಜುನಾಗಡಕ್ಕೆ ಮೂರುಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವತವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಗಿರ್ ನಾರ್' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ನೇಮಿನಾಥ ನಿರ್ವಾಣ ಪಡೆದನು.

ಕರ್ಮ : ಇದು ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯ, ಜೀವಿಯ ಕಾಯವಚನ ಹಾಗು ಮನೋಯೋಗಗಳ ಮುಖೇನ ಕರ್ಮಾಣುಗಳು ಜೀವದ ಕಡೆ ಹರಿದು ತಳವೂರುವುವು. ಜೀವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗು ಲಯಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಕೈವಾಡ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಕಷಾಯಸಲ್ಲೇಖನ : ಸಲ್ಲೇಖನ ನೋಡುವುದು.

ಕುಂದಕುಂದ : ಕ್ರಿ.ಶ. ೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನಾಚರ್ಯರು. ಪ್ರವಚನಸಾರ. ನಿಯಮಸಾರ, ಸಮಯಸಾರ ,ಪಂಚಸ್ತಿಕಾಯ ಎಂಬ ದಾರ್ಶನಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಇವರು ರಚಿಸಿರುವರು.

ಕೈಲಾಸಗಿರಿ :ಮೊದಲನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ಆದಿದೇವ ನಿರ್ವಾಣ ಪಡೆದ ಪಾವನ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವರೂ, ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರೂ ಹೇಳುವರು.

ಗುಣಸ್ಥಾನ : ಜೈನಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದ ಮುಕ್ತಿಪಥದಲ್ಲಿ ೧೪ ಹಂತ (ಗುಣಸ್ಥಾನ)ಗಳಿವೆ.

ಚರಿಗೆ :ಜಿನಮುನಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಾವಕರನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಚರಿಗೆ ಎನ್ನುವರು.

ಚಂಪಾಪುರಿ : ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತದ ಬಾಗಲ್‌ಪುರದ ಬಳಿ ಚಂಪಾಪುರವಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಗು ನಿರ್ವಾಣ ಪಡೆದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರ.

ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕ : ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣ ನೋಡುವುದು.

ಜಿನೇಂದ್ರ : ಅರಹಂತ ನೋಡುವುದು.

ಜಯಧವಳ : ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗುಣಧರ ಮುನಿ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ೧೮೦ ಗಾಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಷಾಯಪ್ರಾಭೃತವೆಂದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಗುರುಶಿಷ್ಯರಾದ ವೀರಸೇನಾಚಾರ್ಯ ಹಾಗು ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೪-೮೭೭) ಕ್ರಮವಾಗಿ ೨೦ ಸಹಸ್ರ ಮತ್ತು ೪೦ ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದರು. ಈ ಬೃಹದ್ ಕೃತಿಗೆ ಜಯಧವಳ ಎನ್ನುವರು.

ತೀರ್ಥಂಕರ : ಅರಹಂತ ನೋಡುವುದು.

ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ : ಸಮವಸರಣ ನೋಡುವುದು.

ಧವಳ : ಕ್ರಿ.ಶ. ೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭೂತಬಲಿ ಹಾಗು ಪುಷ್ಪದಂತ ಆಚಾರ್ಯರು ಕಲೆತು ಆರುನೂರು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನಾಗಮವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಷಟ್ಖಂಡಾಗಮ ಎನ್ನುವರು. ಇದರಮೇಲೆ ವೀರಸೇನಾಚಾರ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೪ ೮೭೨) ೭೨ ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಧವಳ ಎನ್ನುವರು.

ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣ : ತೀರ್ಥಂಕರನಾಗಲಿರುವ ಚೇತನ (ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬುವಿಗಿಳಿದು) ತಾಯಗರ್ಭಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆರುತಿಂಗಳಿರುವಾಗ ,ಜನಿಸಿದಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯ ಗೊಂಡಾಗ ,ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಪಡೆದು ಜಿಮೇಂದ್ರನಾದಾಗ, ಅಘಾತಿಕರ್ಮ ಕಳೆದು ಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಈ ಐದು ಶುಭಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಚತುರ್ನಿಕಾಯಾಮರರು ಬುವಿಗೆ ಬಂದು ಭಗವದಾವೇಶದಿಂದ ಉತ್ಸವವನಾಚರಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣವೆನ್ನುವರು.

ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರ : ಅನಂತಸಿರಿಲೋಲನಾದ ಅರಹಂತ, ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸುಖನಾಗಿ, ನಿರಾಕಾರನಾಗಿ ಸಿದ್ಧಲೋಕದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುವ ಸಿದ್ಧ ,ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸುವ ದಿಗಂಬರಾಚಾರ್ರ, ಜೈನಾಗಮಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಭವ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ದಿಗಂಬರ ಯತಿ (ಉಪಾಧ್ಯಾಯ) ಕೇವಲ ತನ್ನ ಉದ್ಧಾರ ಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ದಿಗಂಬರಮುನಿ (ಸಾಧು)– ಈ ಐದರನ್ನೂ ನೆನೆದು ಇವರ ದೈವಿಕ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮನಸ್ಕಾರವೆನ್ನುವರು. ಇದನ್ನು ಜೈನಗಾಯತ್ರಿ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ : ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ ,ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಧು ಇವರನ್ನು ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ಎನ್ನುವರು. ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರ ನೋಡಿ.

ಪರೀಷಹ : ಆತ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಯತಿಗಳು ಸಹಿಸಬೇಕಾದ ಎರಡು ತೊಡರುಗಳು.

ಪರಮೌದಾರಿಕಕಾಯ :ಅರಹಂತ ದೇಹ ೧೦೦೮ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ರಾರಾಜಿಸುವುದು .ಇದಕ್ಕೆ ಪರಮೌದಾರಿಕಕಾಯ ಎನ್ನುವರು. ಅರಹಂತ ನೋಡಬೇಕು.

ಪಾವಾಪುರಿ : ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರ ನಿರ್ವಾಣವಾದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತದ, ಬಿಹಾರಷರೀಫ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರ ನಗರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ.

ಪಿಂಚ : ಜೈನಮುನಿಗಳು ನವಿಲುಕುಚ್ಚನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ.ತಾವು ಕೂರುವ ಜಾಗವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಮಿಗಳಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆ ಶುಚಿಗೊಳಿಸಲು ಇದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

ಫ್ಯೂಜಿಯಾಮ : ಜಪಾನಿನ ಅಗ್ನಿಪರ್ವತ.

ಬಲದೇವ :ಜೈನಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ಬಲದೇವರಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಕಾಪುರ : ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ.

ರತ್ನತ್ರಯ : ತೀರ್ಥಂಕರ ಧರ್ಮವಾದ ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬುವುದು, ವಿವೇಚಿಸುವುದು, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ ಸಮ್ಯಗ್ ಚಾರಿತ್ರ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿ ರತ್ನತ್ರಯವಾಗುವುದು.

ಲಕ್ಕಂಡಿ : ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗದುಗಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ.

ಲೋಚು : ಜೈನಮುನಿ ತಲೆ ಹಾಗು ಮುಖದ ಕೂದಲನ್ನು ಆಗಾಗ ತಮ್ಮ ಕೈಯಾರೆ ಕಿತ್ತುಹಾಕುವರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಾದಿಗಳೂ ನೆರವಾಗುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಲೋಚು ಎನ್ನುವರು.

ವಾಸುದೇವ : ಜೈನರ ೬೩ ಜನ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ವಾಸುದೇವರಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣ ,ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಇವರು ವಾಸುದೇವರು.

ವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರ : ಜಂಬುದ್ವೀಪದ ಸಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಲ್ಕನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ ವಿದೇಹ. ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿಪುಲಾದ್ರಿ : ಬಿಹಾರಪ್ರಾಂತದ ರಾಜಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟ.

ಶ್ರಾವಕಶ್ರಾವಿಕೆ : ಧರ್ಮಾನುರಾಗಿಗಳಾದ ಜೈನಗೃಹಸ್ಥರು. ಗಂಡಸರು, ಶ್ರಾವಕರು. ಹೆಂಗಸರು ಶ್ರಾವಿಕೆಯರು. ಶ್ರಾವಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ನೆಲೆಗಳಿವೆ. ಕೊನೆಕೊನೆ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸನ್ಯಾಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೇಣಿಕ : ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಗಧಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಬಿಂಬಸಾರ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ಸಮಯಸಾರ : ಕುಂದಕುಂದ ನೋಡುವುದು.

ಸಮವಸರಣ : ಘಾತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಪಡೆದ ತೀರ್ಥಂಕರನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಸತ್ಕರಿಸಲು ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುವ ದೈವಕಲಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವರು. ಎಷ್ಟೇ ಭವ್ಯಾತ್ಮರು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೂ ಇನ್ನೂ ಜಾಗ ಉಳಿಯುವುದು. ತೀರ್ಥಂಕರ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬೋಧಿಸುವನು. ತೀರ್ಥಂಕರ ವಾಣಿಗೆ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ ಎನ್ನುವರು.

ಸಮಾಧಿಮರಣ : ಶುಭಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರೆ ಅದು ಸಮಾಧಿ ಮರಣ ಎನಿಸುವುದು.

ಸಮ್ಮೇದಶಿಖರ : ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತದ ಹಜಾರಿಬಾಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ೪೪೮೮ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಜೈನತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ನಿರ್ವಾಣವಾಗಿರುವರು.

ಸಾಮಾಯಿಕ : ಮೂರು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಎನ್ನುವರು.

ಸಲ್ಲೇಖನ : ಜೈನ ಸಾಧಕರು ಮುಪ್ಪಡರಿ ದೇಹ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡು ಸಾಧನೆಗೆ ಅನರ್ಹ ವಾದಾಗ ಹಾಗು ವಾಸಿಯಾಗದ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದಾಗ ಆಮರಣಾಂತ ಉಪವಾಸ ಆಚರಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೇಖನ ಎನ್ನುವರು. ಅಂತರಂಗದ ರಾಗದ್ವೇಷವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಷಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನವೆಂದೂ ಆಹಾರ ತೊರೆದು ದೇಹವನ್ನು ಜೀರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಯಸಲ್ಲೇಖನವೆಂದೂ ಹೆಸರು.

ಸಿದ್ಧ : ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರ ಅಥವ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ನೋಡುವುದು.

ಸಿದ್ಧಲೋಕ :ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸಿದ್ಧರೆನಿಸಿದವರು ನಿರಾಕಾರರಾಗಿ ವಾಸಿಸುವ ಲೋಕ, ಜೈನತ್ರಿಲೋಕದಲ್ಲಿ ತುಟ್ಟತುದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕವಿದೆ. ನಿರುಪಾಧಿಕರೂ. ನಿಶ್ಚಿಂತರೂ ಆದ ಚೇತನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ಅನಂತ ಇಸಿರಿಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುವರು.

ಹಂಸೋಪಾಸನೆ : ಆತ್ಮಧ್ಯಾನ.